

Cập nhật hiện trạng **Tù nhân lương tâm tôn giáo tại Việt Nam**

của nhà phân tích chính sách Dominic J. Nardi, tháng 6 năm 2020

Nguồn:

<https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2020%20Vietnam%20RPOCs%20Country%20Update.pdf>

(Bản dịch không chính thức, do BPSOS và Ban Truyền Thông Hạt Lúa Việt thực hiện)

Tổng quan

Nhiều người Việt Nam bị cầm tù vì bày tỏ niềm tin của họ bằng cách bất bạo động đã gia tăng đáng kể trong mười năm qua. Dựa theo Tổ chức Ân xá Quốc tế, tính đến tháng 5 năm 2019, có ít nhất 128 tù nhân lương tâm, so với 75 trong năm 2013. Các nhóm vận động khác, chẳng hạn như NOW! Campaign, báo cáo có tới 251 tù nhân lương tâm đã bị giam giữ vào năm 2019, so với 165 vào năm 2017. Phần lớn sự gia tăng này bắt nguồn từ việc bắt giữ các nhà hoạt động tham gia trong các cuộc biểu tình rộng rãi trong mùa hè năm 2018 chống lại Luật an toàn mạng cực kỳ nghiêm khắc và dự thảo luật về đặc khu kinh tế.

Báo cáo này cung cấp thông tin cập nhật về tình hình của một số lãnh đạo tôn giáo cao cấp hiện là tù nhân lương tâm. Theo một số ước tính, khoảng một phần ba tù nhân lương tâm Việt Nam có nguồn gốc tôn giáo là toàn bộ hoặc một phần hoặc vận động cho Tự do Tôn giáo hay Niềm tin (TDTGHNT). Các cá nhân có tôn giáo truyền thống như Công giáo, Tin lành, và Phật giáo Hòa Hảo. Báo cáo cũng giải thích một số thách thức mà các tù nhân lương tâm phải đối mặt trong nhà tù, chẳng hạn như bị cấm tiếp cận sách vở báo chí có liên quan đến tôn giáo và bị từ chối chăm sóc sức khỏe đầy đủ.

Tù nhân lương tâm tôn giáo

Ủy ban Tự do Tôn giáo Quốc tế Hoa Kỳ (UBTDTGQTHK) định nghĩa:

Những tù nhân lương tâm tôn giáo (TNLT TG) là những cá nhân bị cầm tù, bị giam giữ, bị quản thúc tại gia, hoặc bị triệt tiêu vì niềm tin tôn giáo của họ, vì không niềm tin, danh tính, hoạt động và / hoặc vận động cho Tự do Tôn giáo hay Niềm tin hoặc các quyền liên quan, miễn là họ không sử dụng hoặc không ủng hộ bạo lực .

Sự bao gồm các quyền, hoặc "các quyền liên quan", thừa nhận rằng việc bảo vệ Tự do Tôn giáo hay Niềm tin đôi khi phụ thuộc vào khả năng của cá nhân để thực hiện các quyền dân sự và chính trị khác. Ví dụ, tự do ngôn luận cho phép những người ủng hộ nhân quyền phê bình luật lệ xâm phạm tự do tôn giáo. Mặt khác, đôi khi cá nhân những nhà lãnh đạo tôn giáo hoặc người ủng hộ cho Tự do Tôn giáo hay Niềm tin bị chỉ trích vì những lý do không liên quan đến tự do tôn giáo. Ở Việt Nam, sự chông chéo đáng kể thường tồn tại giữa các nhà hoạt động làm việc vì Tự do tôn giáo và những người làm việc vì các quyền chính trị và dân sự khác, làm cho khó xác định trên thực tế khi một tù nhân lương tâm đặc biệt bị nhắm đến có phải bởi vì niềm tin tôn giáo, hay vì họ ủng hộ Tự do Tôn giáo hay Niềm tin của họ hay không.

Một số TNLTGG tại Việt Nam đã bị bắt vì chưa đăng ký hoạt động tôn giáo. Theo Luật Niềm tin và Tôn giáo, chính phủ yêu cầu các nhóm tôn giáo phải đăng ký để được hoạt động. Tuy nhiên, một số cộng đồng tôn giáo từ chối tham gia "tôn giáo quốc doanh" do chính phủ phê duyệt vì sợ bắt bớ hoặc muốn độc lập, dẫn đến cả các tổ chức tôn giáo quốc doanh lẫn độc lập cạnh tranh đại diện cho tôn giáo chính thống. Ví dụ, tại gia cư sĩ Phật giáo Hòa Hảo Bùi Văn Trung đã dùng ngôi nhà của mình để hành lễ theo nhóm. Đáp lại, chính quyền yêu cầu ông đăng ký Hội trường hành lễ với Hội đồng quản trị trung ương Phật giáo Hòa Hảo có liên hệ mật thiết với nhà nước. Ông ta từ chối, và đã bị bắt vào năm 2012 và bị kết án bốn năm tù giam. Vào tháng 6 năm 2017, công an đã thiết lập một chốt kiểm soát gần nhà ông để ngăn chặn tín đồ Phật giáo Hòa Hảo tham dự kỷ niệm ngày giỗ mẹ ông. Khi Ông Trung cùng với gia đình phản đối, chính quyền bắt cả gia đình ông và buộc tội họ làm rối loạn trật tự công cộng theo Điều 245 của Bộ luật Hình sự. Bùi Văn Trung và con trai Bùi Văn Thắm bị kết án sáu năm tù, trong khi các thành viên khác trong gia đình bị kết án tù ngắn hơn.

Chính quyền Việt Nam đã đàn áp Phật giáo Ân Đàn Đại Đạo trong nhiều chục năm, kể cả việc tịch thu nhiều ngôi chùa. Năm 2003, giáo phái này thành lập một công ty du lịch sinh thái tại Khu du lịch Đá Bia ở Tỉnh Phú Yên, trong dự án hình thành một trung tâm tâm linh như một phần để thay thế các ngôi chùa bị tịch thu. Tháng 2 năm 2012, chính quyền Việt Nam bắt giữ giáo chủ Ân Đàn Đại Đạo Phan Văn Thu và 21 thành viên khác. Họ bị buộc tội sử dụng công ty du lịch sinh thái làm mặt trận để tuyển dụng thành viên và bị kết án theo Điều 79 Bộ luật hình sự do bị cáo buộc là "âm mưu lật đổ chính quyền." Bản án của họ từ 10 năm đến tử hình; vào tháng 5 năm 2020 họ vẫn còn đang bị cầm tù. Việc bắt giữ nhiều nhà lãnh đạo Ân Đàn Đại Đạo làm suy yếu nghiêm trọng khả năng hoạt động của giáo phái này.

Một số nhà lãnh đạo tôn giáo bị bắt giữ nói chung bởi vì ủng hộ tự do tôn giáo, hoặc đặc biệt vì một vài cộng đồng tôn giáo nào đó. Ví dụ, mục sư A Dao, là thành viên của dân tộc Hà Lang, lãnh đạo Hội thánh Chúa Kitô không đăng ký truyền giảng cho dân Tây nguyên. Vào tháng 8 năm 2016, ông tham dự Hội nghị Tự do Tôn giáo hay Niềm tin khu vực Đông Nam Á, tại Dili, Đông Timor. Ngay sau khi trở về, ông bị bắt khi đang đi thăm các thành viên trong Hội thánh trong tỉnh Gia Lai. Cũng có báo cáo rằng chính quyền thẩm vấn các thành viên trong Hội thánh của ông và yêu cầu họ chấm dứt tất cả liên lạc với "thành phần phản động ở nước ngoài". Ngày 28 tháng 4, 2017, A Dao bị kết án năm năm tù theo Điều 275 của Bộ luật Hình sự về cáo buộc "giúp đỡ nhiều người trốn ra nước ngoài bất hợp pháp." Ông phủ nhận lời cáo buộc và xác nhận ông bị tra tấn vì không nhận tội. *(UBTDTGQTHK đã nhận ông thông qua Dự án Tù nhân Lương tâm Tôn giáo vào tháng 5 năm 2020.)*

Nguyễn Bắc Truyền là một tín đồ Phật giáo Hòa Hảo, luật sư, và người sáng lập Hội hữu nghị tù nhân chính trị & tôn giáo Việt Nam. Phần lớn công việc của ông tập trung vào việc cung cấp hỗ trợ pháp lý thiện nguyện cho các gia đình tù nhân lương tâm và các cộng đồng tôn giáo bị đàn áp. *(UBTDTGQTHK đã nhận ông thông qua Dự án Tù nhân Lương tâm Tôn giáo vào tháng 11 năm 2019).* Ông bị bắt và bị kết án 3,5 năm tù giam trong năm 2006 và bị giam giữ một lần nữa vào tháng 7 năm 2017. Vào thời điểm đó, ông làm việc cho Dòng Chúa Cứu thế Công giáo, cung cấp hỗ trợ pháp lý cho các nạn nhân bị tước đoạt đất và các dịch vụ y tế cho hơn 5.000 cựu chiến binh Cộng hòa miền Nam Việt Nam cũ. Vào ngày 5 tháng 4 năm 2018, Truyền đã bị xét xử với bản án 11 năm tù và ba năm quản thúc tại gia vì "thực hiện các hoạt

động nhằm lật đổ chính quyền." Việc xét xử này chỉ kéo dài trong một ngày. Chính quyền Việt Nam buộc tội ông là thành viên của Hội Anh em Dân chủ, một tổ chức xã hội dân sự ủng hộ đổi mới chính trị một cách ôn hòa; tuy nhiên, ông Truyền nói rằng ông không phải là thành viên và thích tập trung vào cố võ tự do tôn giáo nhiều hơn. Ông Truyền đã chống án tại Tòa phúc thẩm nhưng bị từ chối vào ngày 4 tháng 6 năm 2018.

Chính quyền Việt Nam đã tha cho một vài tù nhân lương tâm nổi tiếng nhưng thường cho họ tự do với điều kiện phải rời đi khỏi Việt Nam ngay lập tức. Ngày 7 tháng 6 năm 2018, Nguyễn Văn Đài, luật sư nhân quyền và là nhà hoạt động cho tự do tôn giáo, được trao trả tự do sau hơn mười năm bị cầm tù, trước khi hết hạn bản án 15 năm, và ông lên chuyến bay đến Đức ngay khi được tha. Vào tháng 5 năm 2019, chính quyền đã trả tự do cho Hòa thượng Thạch Thuôi, một nhà sư Phật giáo Khmer Krom bị cầm tù năm 2013 vì dạy tiếng Khmer tại ngôi chùa của ông, sau khi thụ án sáu năm.

Điều kiện nhà tù

Theo tiêu chuẩn nhân quyền quốc tế, một cá nhân bị cầm tù vẫn còn có quyền tự do tôn giáo hay niềm tin. Theo Ủy ban Nhân quyền Quốc tế, Nhận xét chung Số 22, Điều 18 của Công ước quốc tế về Quyền dân sự và chính trị bảo vệ quyền của tù nhân vẫn còn "tiếp tục được hưởng các quyền biểu lộ tôn giáo hay niềm tin của họ đến mức tối đa tương thích với bản chất của sự giam giữ. Ngoài ra, Quy tắc 41 (3) trong "Những Quy tắc tiêu chuẩn tối thiểu của Liên hợp quốc về việc đối xử với các tù nhân" ấn định tù nhân được phép tiếp xúc với một linh mục, tu sĩ, hoặc đại diện đủ tư cách của bất kỳ tôn giáo nào. Quy tắc 42 đặc biệt yêu cầu các cơ quan chức năng phải cung cấp cho các tù nhân tiếp cận được các tài liệu tôn giáo.

Văn bản Luật Việt Nam về Niềm tin và Tôn giáo phản ánh các tiêu chuẩn này; theo Điều 6 (5): Những người bị tạm giữ hoặc tạm giam theo quy định của pháp luật về quyền tạm giam tạm giữ; những người đang thụ án; những người đang chấp hành biện pháp đưa vào trường giáo dục, cơ sở giáo dục bắt buộc, hay cơ sở cai nghiện bắt buộc có quyền sử dụng kinh sách, sử dụng sách tôn giáo và để biểu lộ niềm tin hoặc tôn giáo của họ.

Đại lão Hòa Thượng Thích Quảng Độ

Tù nhân lương tâm tôn giáo nổi tiếng nhất Việt Nam là Hòa Thượng Thích Quảng Độ, Đại lão Hòa thượng của Giáo hội Phật giáo Việt Nam thống nhất (GHPGVNTN). Chính quyền Việt Nam đã sách nhiễu và giam giữ Thích Quảng Độ vì Ông ủng hộ tự do tôn giáo, và vì GHPGVNTN từ chối gia nhập Giáo hội Phật giáo Việt Nam là tôn giáo quốc doanh. Ông chính thức bị quản thúc tại Thanh Minh Thiền viện từ tháng 10 năm 2003, rồi đến tháng 10 năm 2018 bị trục xuất về chùa Từ Hiếu ở thành phố Hồ Chí Minh cho đến ngày viên tịch 22 tháng 2 năm 2020. UBTDGQTHK nhận được báo cáo rằng chính quyền đã chặn các thành viên GHPGVNTN tham dự đám tang của Ông. Hòa thượng Thích Quảng Độ là một phần của Dự án Tù nhân Lương tâm Tôn giáo của UBTDGQTHK.

Mặc dù vậy, chính quyền Việt Nam đã từ chối quyền TDTGHNT của các tù nhân lương tâm. Nguyễn Năng Tĩnh, một giáo viên âm nhạc bị bắt vào tháng 5 năm 2019 vì các bài viết "chống nhà nước" đăng trên các phương tiện truyền thông xã hội, ông đã tuyệt thực từ ngày 13 tháng 3

đến ngày 17 tháng 4 vì những nhân viên canh gác trại tù Nghi Kim thuộc thành phố Vinh không cho ông ta gặp một linh mục Công giáo trong suốt Mùa Chay. Ông cũng không được phép cầu nguyện hoặc đọc sách báo tôn giáo trong thời gian này. Ông ngưng tuyệt thực khi biết được ngày ra tòa kháng cáo, nhưng rồi kháng cáo của ông bị bác bỏ, ông định tiếp tục tuyệt thực. Một trường hợp khác đã được báo cáo: Lê Đình Lượng, một nhà hoạt động môi trường bị kết án 20 năm tù vào tháng 8, 2018, không được phép kết nối, tiếp xúc với một linh mục, và sách Kinh thánh tại nhà tù Ba Sao trong tỉnh Hà Nam. UBTDGQTHK cũng nhận được báo cáo rằng các cơ quan chức năng tại nhà tù Xuyên Mộc ở tỉnh Bà Rịa-Vũng Tàu đã cắt khẩu phần cơm của Bùi Văn Thắm vì ông phàn nàn không có bữa ăn chay phù hợp với niềm tin Phật giáo Hòa Hảo. Các báo cáo khác cho rằng các quan chức an ninh Việt Nam đôi khi biện minh những hạn chế đó là cần thiết bởi vì "thái độ và cách cư xử của tù nhân", mặc dù không được phép có ngoại lệ như vậy dựa theo luật quốc tế hay luật Việt Nam về quyền con người. .

Ngoài việc từ chối các quyền liên quan đến TDTGHNT, còn có mối quan tâm rộng rãi về tiếp cận chăm sóc sức khỏe và chế độ ăn uống dinh dưỡng trong các nhà tù Việt Nam. Được biết một số tù nhân lương tâm tôn giáo có sức khỏe kém, có thể do điều kiện sức khỏe trước khi vào tù, có thể do bàn tay của cơ quan chức năng nhà tù hành hạ. Báo cáo cho hay giáo chủ Phật giáo Ân Đàn Đại Đạo Phan Văn Thu bị bệnh nặng, bị ho, dị ứng, tiểu đường, và viêm khớp dạng thấp; vì vậy vợ ông yêu cầu đình chỉ thi hành án vì lý do sức khỏe nhưng vẫn không được chấp thuận. Một trong những tù nhân lương tâm tôn giáo khác của giáo phái Phật giáo Ân Đàn Đại Đạo là Đoàn Đình Nam, đã qua đời do suy thận ở nhà tù Xuyên Mộc hồi tháng 10 năm 2019. Nguyễn Bắc Truyền vẫn mắc các bệnh về đường tiêu hóa và chứng đau lưng do bị ngược đãi và sử dụng nước không hợp vệ sinh trong điều kiện tù đầu tiên. Kể từ khi bị bắt ông đã không có một lần khám sức khỏe đúng đắn. Tình thế trở nên phức tạp hơn khi nhiều tù nhân dựa vào các thành viên gia đình gửi thuốc mà họ không thể có được trong nhà tù. Trong thời gian dịch COVID-19, chính quyền Việt Nam hoãn lại những chuyến thăm nuôi và giao thuốc chữa bệnh của các gia đình đang có nguy cơ làm trầm trọng thêm tình hình.

UBTDGQTHK cũng đã nhận được báo cáo về việc các tù nhân lương tâm tôn giáo bị tổn thương cả thể lý lẫn tâm lý, mặc dù chính quyền Việt Nam đã ký kết Công ước Quốc tế Chống Tra tấn. Tại trại giam Bang Lang ở Tỉnh Kiên Giang, chính quyền cho biết đã sử dụng roi điện gây tổn thương mắt của Nguyễn Hoàng Nam, một trong những tín đồ Phật giáo Hòa Hảo bị bắt trong tháng 6 năm 2017. Mục sư A Dao công bố ông bị các viên chức cai tù xâm phạm thân thể, và các thành viên gia đình đến thăm ông đã nhìn thấy những vết bầm tím trên mặt ông. Chính quyền Việt Nam cũng đã thực hiện trừng phạt tù nhân lương tâm bằng cách đưa họ vào nhà tù nằm cách xa gia đình họ. Ví dụ, Nguyễn Bắc Truyền đang bị giam tại nhà tù An Diễm ở Tỉnh Quảng Nam, cách nhà vợ ông ở thành phố Hồ Chí Minh một ngàn cây số. Ông đã gửi nhiều đơn yêu cầu để được chuyển đến một địa điểm gần hơn, nhưng không được. Cách thức giam giữ tù nhân trong các nhà tù ở nơi xa xôi hẻo lánh làm cho một số gia đình đang gặp khó khăn tài chính khó có thể đến thăm người thân bị cầm tù.

Kết luận và khuyến nghị cho Chính sách của Hoa Kỳ

Như trong Bản cập nhật Quốc gia gần đây của Ủy ban Tự do Tôn giáo Quốc tế Hoa Kỳ (UBTDTGQTHK) đã dẫn chứng về Luật Tôn giáo và Niềm tin, và trong bản Phúc Trình Thường niên năm 2020 của UBTDTGQTHK, nạn vi phạm tự do tôn giáo ở Việt Nam có hệ thống, liên tục và nghiêm trọng vượt xa hơn tình trạng những tù nhân lương tâm có tên trong báo cáo này. Dù sao đi nữa, tập trung vào tù nhân lương tâm vẫn có thể là cách tiếp cận hữu ích cho các nhà hoạch định chính sách Hoa Kỳ để thúc đẩy tự do tôn giáo tại quốc gia đó. Trước tiên, trường hợp các tù nhân được nêu tên có thể tiêu biểu cho nạn vi phạm tự do tôn giáo rộng lớn hơn trong một quốc gia, đặc biệt là khi những vụ xâm phạm tồi tệ nhất xảy ra ở vùng nông thôn hẻo lánh cách xa truyền thông quốc tế - thường là trường hợp ở Việt Nam. Có lẽ quan trọng hơn, tù nhân lương tâm được xem như một tiếng chuông cảnh tỉnh cho các điều kiện tự do tôn giáo rộng hơn. TNLTG bị cầm tù bởi vì họ chấp nhận rủi ro mà những người khác không dám. Thật vậy, có quá nhiều sợ hãi khi công khai chỉ trích các chính sách của nhà nước, và do đó ủng hộ tự do tôn giáo bị giam tù cũng dễ hiểu thôi. Sau cùng, nếu được trả tự do thì một vài trong số những người này sẽ trở thành những người ủng hộ nhân quyền có hiệu quả có thể tổ chức nỗ lực vận động tiếp theo. Về bản chất, việc trả tự do cho các tù nhân lương tâm sẽ không chỉ là một chiến thắng tạm thời cho tự do tôn giáo, nhưng cũng giúp dẫn đến thay đổi lâu dài hơn.

Trên các diễn đàn cả công cộng lẫn riêng tư, chính phủ Hoa Kỳ thường xuyên lên án việc bắt giữ và kết án các nhà hoạt động tự do tôn giáo ở Việt Nam. Chương trình Đối thoại Nhân quyền Việt-Mỹ hàng năm bắt đầu từ năm 1996, tạo cơ hội cho các nhà ngoại giao Hoa Kỳ yêu cầu trả tự do cho một số tù nhân lương tâm. Xuyên qua Đề án Bảo vệ Tự do của Ủy ban Nhân quyền Tom Lantos, Thành viên Quốc hội cũng ủng hộ đối với một số tù nhân lương tâm Việt Nam, trong đó có Nguyễn Bắc Truyển là người được giới thiệu vào chương trình hồi đầu năm 2020. Đề án này được xem như là phương tiện vận động bảo đảm việc thả một số tù nhân lương tâm Việt Nam. UBTDTGQTHK thúc đẩy Chính phủ Hoa Kỳ tiếp tục cuộc vận động này ở tất cả các cấp tương tác với các đối tác Việt Nam. Ngoài ra, UBTDTGQTHK khuyến nghị mở rộng huấn luyện về tự do tôn giáo cho các viên chức Việt Nam, kể cả các cơ quan chức năng quản lý nhà tù, do chính phủ Hoa Kỳ tài trợ. Cuối cùng, mối quan hệ Việt-Mỹ sẽ vững bền khi hai nước hợp tác không chỉ chia sẻ lợi ích kinh tế và an ninh, mà còn tôn trọng lẫn nhau về tự do tôn giáo và các quyền liên quan.

.....

Nên biết:

Ủy ban Tự do Tôn giáo Quốc tế Hoa Kỳ là một thực thể độc lập của chính phủ liên bang, được thành lập bởi lưỡng đảng do Quốc hội Hoa Kỳ giám sát, phân tích và báo cáo về các mối đe dọa đối với tự do tôn giáo ở bên ngoài Hoa Kỳ. UBTDTGQTHK đưa ra khuyến nghị chính sách đối ngoại cho Tổng thống, Bộ trưởng Ngoại giao và Quốc hội nhằm răn đe nạn đàn áp tôn giáo, và thúc đẩy Tự do Tôn giáo hay Niềm tin.